

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Juanita Aldanondo Garmendia

*Astigarraga,
Gipuzkoa
(1928-2017)*

Aurkibidea

Biografia

Aita Martutenekoa zuen eta ama Astigarragako Santiomendikoa. Bera Astigarragan jaio zen, Lizardi baserrian. Oso txikitatik mojetan ikasi zuen harik eta 16 urte bete zituen arte. Bere amonak Donostiako etxe aberats batzuetatik ekartzen zituen arropak garbitzen egiten zuen lan, eta bere ama merkatura joaten hasi zen. Berehala ikasi zuen berak ere merkaturako bidea eta amari laguntzen ibili zen hamabost urterekin hasita. Gero, berak jarraitu zuen lanbide horrekin. Loreak izan zituzten beti etxean eta orain bere seme-alabek loradenda dute Lizardi baserrian bertan.

Zintak

ATG-020

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Ansa, Ainhoa
- **Data:** 2010-10-01
- **Iraupena:** 70 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Ansa, Ainhoa
- **Transkribatzailea(k):** Etxeberria, Eider

ATG-021

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Ansa, Ainhoa
- **Data:** 2010-10-01
- **Iraupena:** 34 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Jaiotetxea nolakoa zen

- **Erref:** ATG-020/002
- **Iraupena:** 0:02:18. **Hasi:** 00:01:20. **Bukatu:** 00:03:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Bere jaiotetxearen deskribapena egiten du.

2. Amonak arropa garbitzen egiten zuen lan

- **Erref:** ATG-020/004
- **Iraupena:** 0:01:19. **Hasi:** 00:04:43. **Bukatu:** 00:06:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Bere amonaren lanbidea arropak garbitzea zen. Horri buruzko hainbat kontu azaltzen du: nola ibiltzen ziren, nondik ekartzen zuten arropa, zenbat denbora izaten zuten garbitzeko...

Transkripzioa

- Hemengo usaiera languana nere amona zanak eta zuten arropa garbitzia, kanpoko arropa.
- Hara.
- Ta haik itten zuten ekarri, pillak ekartzen zittuzten ta garbittu errekan. Alkitxo bat, mahaitxo bat bazuten, bere jaboia han jarritakua ta errekan sartu hankutsik ta bestela kuelelan, ebi asko baldin bazan kuelelan; ebiya baldin bazan zakua burutik behera hartu ta arropa garbittu. Majiña bat bidar jaboia eskapa in ta maindiriak'e bai.
- Ta nondik ekartzen zuten arropa?
- Donostitik. Donostitik ekarri, garbi-garbi ein, [...] garbittu, lehortu ta doblatu ta astekuak eraman ta oster a zikiñak ekarri.
- Ta Donostiko jende hoi zer zan, jende aberatsa o...?
- Jende aberatsa, lezaken jendia. pobriak ez zituen nahi ein.

3. Upelaren inguruko bizimodua

- **Erref:** ATG-020/006
- **Iraupena:** 0:02:11. **Hasi:** 00:08:59. **Bukatu:** 00:11:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Sagardotegiak

Laburpena:

Arropa guztiak ez ziren berdin garbitzen. Orduan sagardotegi asko izaten ziren Astigarragan eta beraiek ere bazuten upela, lehengusu batzuek betetzen zutena. Jendea sagardoa edatera etortzen zen; eginbeharrak egin eta zapi zuri zikinduak mendian biltzen zituen hurrengo egunetan. Amonak sutara botatzen zituen, ordea.

4. Plazako giroa

- **Erref:** ATG-020/010
- **Iraupena:** 0:01:48. **Hasi:** 00:17:32. **Bukatu:** 00:19:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:

Berak Donostian plazan bertan gosaltzen zuen etxetik eramandako esnea. Esnea berotzen aritzen zen emakume bat bazen plazan; egunkariak eta loteria ere saltzen zituen. Plazara joaten ziren baserritarren artean pobreak eta aberatsak, denetik zegoen.

5. Plazan ere matematikak ikasten

- **Erref:** ATG-020/013
- **Iraupena:** 0:01:07. **Hasi:** 00:22:35. **Bukatu:** 00:23:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Etxean amak garrantzi handia ematen zion heziketari. Berak plazan ikasi behar izan zuen kontuak egiteko adina. Gizon batek plazako jendeari erakusten zion kontuak egiten.

Transkripzioa

- Juanita, ordun etxian aittak eta amak eta ematen al ziyen inportantziyik eskolai?
- Nere amak bai, nere amak ez zun eskolik, ta erderaz ez zakin plaza hasi zanian, plazan ikasi zun pixkaka-pixkaka. Ta zeaik'e ez, numeruak eitten ta're ez, ta kobratzeko ta zeatzeko ta hoiek ere ez. Ta han ikasi zun.
- Plazan?
- Plazan. Plazan bazan bat erakusten zuna: "hau honbeste kostatzen da, hainbeste kostatzen da, ta denen artian sumatu ta hainbeste". Oain konputadoriak daude zeatu ta [...] markatzeko; ordun ez zan halakoik.
- Ta izaten zen ordun pertsonan bat erakusten ibiltzen zana kontuk itten?
- Bai, bai.
- Baserritar asko izango zan behar zuna, ezta, laguntza...
- Behar zuna bai, baiño gu juten giñanak gutxi giñan.

6. Eskolarako bide "debekatua"

- **Erref:** ATG-020/015
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:24:22. **Bukatu:** 00:26:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Eskolan 4 urterekin hasi zen eta aldameneko emakume batek eramaten zuen hara hasieran. Gerora bakarrik ikasi zuen bidea, debekatua zegoen bidetik ere "lau saltotan" joanez. Harrapatu zuten batean zigortu egin zuten, baina alde egin zuen mojak ohartu gabe.</p>

Transkripzioa

- Eta zenbat urtekin hasi zinen zu eskolan monjetan?
- Ni? 4 urtekin. [Altakumeko] emakume bat, Maria izena zuna, etortzen ziten bila, harei eskutik hartu eta eramaten zian. Harek 6 urte arte eraman zian ta handik aurrera ya bakarrik joaten nintzan.
- Hemendik eskolara badago bide pixkat, e?
- Bai, baiño nik trukuba hartuba nakan, ez... prohibittuba zegon baiño, kamiyoetik buelta emanda han eskailleratan beheti gora iyo behar izaten zun, eta nik eitten non sagastiya zeon ta sa... ur billa... o, zea, belarra, ba, belar tokitik dzzist! jaisten nintzan lau saltotan. Ta ja! kastigatu eitten ziaten baiña nei ez kostunbrea kentzen.
- Errexagoa hura.
- E?
- Errexagua hura.
- Honbre! lau saltotan bihan nitzan. "Meza motzana" esaten giñon tokitik [jeisten] nintzan ta. Ta ama plazatik etortzen zaneako bideako hantxe presentatzen nitzan. Ta kastigatu ziaten lehendabiziko aldiz ikusi ziatenian. Kastigatu eta han utzi ziaten giltzatuta. A, bai? Hola, altura puxkat, 4 bat metro, bost igual, leihuak. Handik rrrrrriau! salta ta korri amagana. "Hemen al zea, maittia, hemen al zea?" ta "Bai, bai, hemen naiz".
- Ez zenyon esan?
- E?
- Ez zenyon esango, ez?
- Ez, amai ez. Mojak-eta konturatu zianian atia iriki ta falta nintzala... Etorri nitzanian orduan bai, orduan punteruakin taka-taka-taka-taka [...] ipurdin. Punterua izaten zan ordun.
- Ta hoi izaten al zenuien kastigua, punteruakin?
- Bai, bestela belauniko. Hoik izaten zien gure kastiguk.
- Belauniko eskuak zabaldua hola o... liburukin? edo ez?
- E?
- Liburuk esku banatan hartuta, edo ez?
- Ez, ez genun guk zeik.

7. Mojekin arreoaren prestatzen

- **Erref:** ATG-020/016
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:26:54. **Bukatu:** 00:29:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Mojak

Laburpena:

<p>Mojak zintzoak ziren erakusten. Josten eta bordatzen ikasi zuen, besteak beste, eta arrearako jaso zituen han egindako zenbait gauza. Arreoaren zerez osatu behar izaten zen azaltzen du.</p>

8. Arreoaren ezkontzako egunean

- **Erref:** ATG-020/017
- **Iraupena:** 0:01:44. **Hasi:** 00:29:31. **Bukatu:** 00:31:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak

Laburpena:

Arreoa gurdian ekarri zion amari bere anaiak. Jendeak ezkongaiaren arreoa ikus zezakeen bide horretan.

9. Ezkon-bidaia luzea

- **Erref:** ATG-020/019
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:35:33. **Bukatu:** 00:38:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak

Laburpena:

<p>Beren ezkon-bidaia egiteko aitak eman zien dirua eta amaginarreba ez zen pozik bidaia hain luzea egin zutelako. Arreoa erakusketan jarri zuen. Lehenengo gauerako kamisoia ere arreoan zegoen.</p>

10. Lehenengo gai tabuak

- **Erref:** ATG-020/020
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:38:05. **Bukatu:** 00:39:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Sexua

Laburpena:

<p>Orduan ez zen ohiturarik izaten sexualitateaz hitz egiteko. Behiari zezena ematerakoan ere urruti gelditzeko esaten zion aitak. Ohean ikasi zuten ikasi beharrekoa. Lehenengo hilerokoa nola izango zen ere ez zen hitz egiten etxean: bekatu zen hortaz hitz egitea.</p>

Transkripzioa

- uanita, ordun gizonakin juntatzeko lehenengo gau horretarako... zerbait'e adizia izaten al zenuten gauza nola zan? Orain asko hitz egitten da, eskolatatik eta umetatik.
- Ordun guk ez genekigun ezer'e ez zgiun iñork ezerr'e erakutsi, zer zan, nola zan.
- Nolabait ikasi behar.
- Bai. Biak zezenetara eramaten giñunian'e, aittak uzten zian ehun metrora, "zuk hitz egin hemen, ni etorriko naiz berehalaxe". Ta hara eramaten zezenetara, zezenetara eraman ta han nola itten zun, ez ikusten ta ez jakin, nola izaten zan. Han nik ez, ohean ikasi genun, ohean artian.
- Nolabait'e. Eta ez dakit, amak ohitturik izango zun zurekin hitz egiteko ba regla zala, edo lehenbiziko ba regla jeisteko zera horretaz edo... hitz egiten al zan gauza horieta?
- Ez zekiten erakusteko.
- Horretaz ezingo zan hitz egin, ezta?
- Ez orduan pekatuba zan hori, horretaz hitz egittia.

11. Arreoa erakusten

- **Erref:** ATG-020/024
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 00:45:55. **Bukatu:** 00:47:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak

Laburpena:

<p>Arreoa ezkondu aurretik erakusketan jartzen zuten. Arreoa ikustera amaginarreba, bere alabak, auzokoak... etortzen ziren. Arreoa ezkondu aurretik etxera ekartzen zen, egun batzuk lehenago.</p>

12. Merienda Ergobin

- **Erref:** ATG-020/025
- **Iraupena:** 0:03:35. **Hasi:** 00:47:00. **Bukatu:** 00:50:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak

Laburpena:

<p>Ezkontzaren inguruko "errefreskua" edo merienda izaten zen. Ergobin egin zuen lagun eta senideekin. Zer afari jarri zuten eta zenbat jende joan zen aipatzen du.</p>

13. Izeba-osabak Ameriketari

- **Erref:** ATG-020/027
- **Iraupena:** 0:02:29. **Hasi:** 00:54:57. **Bukatu:** 00:57:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Kanpora lanera

Laburpena:

<p>Bere izeba zergatik joan zen Ameriketara azaltzen du. Hara iritsitakoan, jendea portura joaten omen zen lana eskaintzeko. Behizain egon ziren izeba eta osaba Ameriketari.</p>

14. Garai bateko haurdunaldiak eta jaiotzak

- **Erref:** ATG-020/029
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 01:01:25. **Bukatu:** 01:03:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

<p>Garai bateko jaiotzak nolakoak ziren azaltzen du. Haurdunaldian lana egin beharra izaten zuten azken egunera arte. Medikuari deitu behar izan zioten bere lehen semea jaiotzeko. Orduan medikua Donostiatik ekarri zuten.</p>

15. Erditu osteko zainketak

- **Erref:** ATG-020/030
- **Iraupena:** 0:03:59. **Hasi:** 01:03:30. **Bukatu:** 01:07:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

<p>Plazenta ateratzeko lanak okerragoak ziren. Oilaskoa eta jereza ematen zieten amari erditu ostean indartzeko. Esnea emateko arazoak izan zituen eta Oartzungo partera bati esker arazoa konpondu zen. Titia emateko arazoak baziren, beste erremedio batzuk bilatu behar ziren.</p>

16. Amaginarreba medikuari laguntzen jaiotzak zirenean

- **Erref:** ATG-020/031
- **Iraupena:** 0:02:31. **Hasi:** 01:07:29. **Bukatu:** 01:10:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

<p>Orduan esnea ateratzen ibiltzen zen jendea bazen, bere ezagueran emakumeak. Bere amaginarreba ere medikuari laguntzen ibiltzen zen jaiotzeko garaian: behin medikua baino lehen konturatu zen jaioberri baten arazoaz.</p>

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2025-12-09

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com